

Notitie

Referentienummer

Datum
7 juli 2015

Kenmerk
333655

Betreft

Tusschenwater - Aanvullende notitie broedvogels - Definitief

1 Aanleiding en doel

Het gebied Tusschenwater is onderdeel van het Hunzedal en ligt ten oosten van Zuidlaren. Voor dit gebied is een natuurontwikkelings- en waterbergingsproject uitgewerkt. Eén van de uitgevoerde onderzoeken betreft de natuurtoets. Daarin wordt ingegaan op de effecten van de voorgenomen ontwikkeling op beschermde natuurwaarden.

Plangebied Tusschenwater ligt dicht bij Natura 2000 Zuidlaardermeergebied. Daarom is sprake van externe werking: "projecten of andere handelingen buiten een Natura 2000-gebied kunnen leiden tot verslechtering van de natuurlijke kwaliteit van habitats van soorten, of significante verstoring veroorzaken van soorten waarvoor een Natura 2000-gebied is aangewezen" (Steunpunt Natura 2000, 2010. Externe werking - Verduidelijking toepassingsgrond 'externe werking' in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998).

Aanvullend op de uitgevoerde natuurtoets wordt in deze notitie ingegaan op de broedvogelsoorten waarvoor het Zuidlaardermeergebied is aangewezen. Het betreft de broedvogels roerdomp, porseleinhoen en rietzanger.

Doel van de notitie is om na te gaan welke verandering door de voorgenomen inrichting van het gebied optreedt op de broedvogels waarvoor het Natura 2000-gebied is aangewezen. Daarbij wordt ook de verandering in recreatief medegebruik betrokken.

2 Huidige situatie broedvogels

2.1 In Natura 2000-gebied

Voor de drie broedvogelsoorten zijn de instandhoudingsdoelen en het daadwerkelijk aantal broedparen als volgt (Natura 2000 beheerplan Zuidlaardermeergebied):

- Roerdomp: instandhoudingsdoel 5 paren. Actueel aantal fluctueert van 1-5 paar (Beheerplan). Het aantal waargenomen exemplaren roerdomp in lente en zomer in de periode 2009-2015 is rond/bij het Zuidlaardermeer circa 4-7 exemplaren (Waarneming.nl). Om hoeveel paren het gaat is uit deze waarnemingen niet af te leiden.
- Porseleinhoen: instandhoudingsdoel tenminste 20 paren. Actueel aantal fluctueert van 0-2 paar in slechte jaren tot 15 paar in goede jaren (Beheerplan). Het aantal waargenomen exemplaren porseleinhoen in lente en zomer in de periode 2009-2015 is rond/bij het Zuidlaardermeer circa 4-10 exemplaren (Waarneming.nl). Om hoeveel paren het gaat is uit deze waarnemingen niet af te leiden.
- Rietzanger: instandhoudingsdoel is tenminste 200 paren. Actueel worden gemiddeld 200 paren aangetroffen (Beheerplan).

Het instandhoudingsdoel van roerdomp en porseleinhoen wordt in de actuele situatie niet structureel gehaald. Het instandhoudingsdoel van rietzanger wordt wel gehaald.

2.2 Plangebied buiten Natura 2000-gebied

Roerdomp en porseleinhoen zijn in de periode 2009-2015 niet in het plangebied waargenomen. Er is ook geen geschikt broedbiotoop en leefgebied aanwezig. Ook in de omgeving ontbreekt geschikt leefgebied voor roerdomp en porseleinhoen.

Rietzanger is in het grotere gebied waartoe ook het plangebied behoort in die periode met lage aantallen waargenomen (4x in juni-juli 2012 met in totaal 6 ex.; bron Waarneming.nl; Telmee.nl; telgebied Osbroeken en De Dijk). Rietzanger is ook met lage aantallen in sommige jaren waargenomen in het veel zuidelijker gelegen Annermoeras bij Spijkerboor. Het Annermoeras is in 2001 ingericht als natuurgebied.

Het plangebied is in de huidige situatie ongeschikt als leefgebied voor roerdomp en porseleinhoen en in beperkte mate geschikt voor rietzanger.

Het plangebied is verder van beperkt belang voor broedvogels van akker en grasland, moeras en (moeras)bos. Dit is beschreven in de natuurtoets Tusschenwater, hoofdstuk 5.3.3.

3 Toekomstige situatie broedvogels

In de toekomstige situatie van de inrichting met een zomerpolder, waarbij in het winterhalfjaar sprake is van een met de boezem meebewegend peil in de deelgebieden Groeveveld, Tusschenwater en Burgvoort en een hoog polderpeil in deelgebied Weelings/Knijpstukken, is de verdeelsleutel van de toekomstige natuurdoeltypen zoals aangegeven in tabel 1.

Tabel 1 Verdeling oppervlakten van de natuurdoeltypen bij de inrichting als zomerpolder.

Natuurdoeltype	%	Oppervlakte in ha (ongeveer)
Water, al of niet met verlandingsvegetaties	7	18
Plas/dras, moerasvegetaties en rietruigten	31	79
Hooiland	24	61
Grasland	38	97

Kwalificerende broedvogels

Roerdomp, porseleinhoen en rietzanger stellen eisen aan hun biotoop wat betreft omvang, habitats, afwisseling, stadium van ontwikkeling, enz. De biotoopeisen van de soorten zijn gebaseerd op het Natura 2000 beheerplan Zuidlaardermeergebied, voor roerdomp en porseleinhoen aangevuld met informatie uit onderzoek naar terreinkeuze van de betreffende soorten (Hut 2003, 2010). Voor deze toetsing is uitgegaan van de volgende belangrijkste criteria:

- Roerdomp: leefgebied is boomloos moerasgebied van minimaal 25 ha groot, broedbiotoop is enkele ha's groot met overjarig riet, in leefgebied minimaal 1 ha overjarig riet, lengte moerasranden minimaal 1,6 - 3,2 km, oppervlakte water 1 - 2 ha, periodieke inundatie. Broedbiotoop met ruim voldoende waterdiepte (overjarig riet in dieper water).
- Porseleinhoen: broedbiotoop minimaal 1-2 ha groot, en leefgebied bij voorkeur 16 ha groot, waarvan 4 - 8 ha hogere en 2 - 4 ha lagere moerasvegetaties en grazige vegetaties, lage moerasvegetaties en slijkige randen.
- Rietzanger: vochtige tot droge overjarige rietkragen, rietlanden en kruidenrijke ruigten van minimaal 6-12 m breed waarvan 2-3 m brede overjarige rietvegetatie.

Op basis van de beoogde oppervlakte natuurdoeltypen in het plangebied en de soortspecifieke eisen wordt ingeschat dat het plangebied voor de kwalificerende broedvogels geschikt kan zijn, namelijk:

- Roerdomp: circa 2-3 broedparen
- Porseleinhoen: ≥ 5 broedparen
- Rietzanger: broedbiotoop hoeft niet groot te zijn. Aantal broedparen zal toenemen.

Overige vogels

De inrichting van het gebied zal leiden tot een verschuiving van de aan agrarisch gebied gebonden broedvogels naar de meer kritische broedvogels van nat en vochtig natuurlijk grasland, open water/beek, moeras en moerasbos. Naast de genoemde kwalificerende broedvogels wordt vestiging of toename verwacht van onder andere de kritische broedvogels watersnip, gele kwikstaart, slobend, krakeend, zomertaling, wintertaling, graspieper, kemphaan, kwartelkoning, waterral, kleine karekiet, blauwborst en bruine en blauwe kiekendief.

4 Recreatief medegebruik en verstoringsgevoeligheid broedvogels

In de gebruiksfase na realisatie van het natuur- en waterbergingsgebied is het volgende recreatieve medegebruik toegestaan (zie Natuurtoets Tusschenwater, hoofdstuk 6.2.2):

- Jaarrond openstelling voor wandelaars op de kaden, behoudens de 'tussenkade' welke in het broedseizoen is gesloten.
- Buiten het broedseizoen is het toegestaan het natuurgebied te betreden.
- De doorgaande weg De Dijk, die centraal als noord-zuidroute voor fietsers en wandelaars wordt ingericht, is gedurende het broedseizoen gesloten.
- Kanoën op de Hunze is toegestaan buiten het broedseizoen.

De verstoringafstand van de broedvogels roerdomp, porseleinhoen en rietzanger als gevolg van de aanwezigheid van recreanten is:

- Roerdomp: gevoeligheid is gehele jaar gemiddeld tot groot. Verstoring bij 100-300 m afstand (Natura 2000 beheerplan Zuidlaardermeergebied). De roerdomp staat bekend als een vogel die teruggetrokken leeft, en vooral in grotere moerasgebieden voorkomt. Deels broeden ze echter in recreatiegebieden, waar nesten soms dicht langs extensief gebruikte wandelpaden liggen. Ondanks het teruggetrokken gedrag zijn er geen aanwijzingen voor een negatief effect van recreatie, tenzij moerasvegetaties worden betreden of aangetast (Krijgsveld et al 2010/2012).
- Porseleinhoen: gevoeligheid is matig; verstoring bij < 100 m afstand (Beheerplan).
- Rietzanger: gevoeligheid is matig; verstoring bij < 100 m afstand (Beheerplan).

Met de voorgenomen recreatieve zonerings naar plaats en tijd en het beperkt faciliteren van de toegankelijkheid van het natuurgebied (toegangssluizen in raster), wordt bereikt dat de ecologische functionaliteit en natuurbeleving wordt gewaarborgd en de mate van verstoring beperkt wordt.

5 Effecten natuurontwikkeling en recreatief medegebruik op broedvogels

5.1 Effecten op broedvogels in Natura 2000 Zuidlaardermeergebied

Het recreatieve medegebruik zal (zeer) extensief zijn en alleen betrekking hebben op het in te richten natuur- en waterbergingsgebied Tusschenwater. Het in te richten gebied ligt ruim buiten de grens van het Natura 2000-gebied. Negatieve effecten van recreatief medegebruik in plangebied Tusschenwater op kwalificerende broedvogels in het Natura 2000-gebied kunnen worden uitgesloten.

5.2 *Effecten op kwalificerende broedvogels in het plangebied*

Het effect op broedvogels als gevolg van recreatief medegebruik van de kaden tijdens het broedseizoen heeft betrekking op akoustische en optische verstoring. Het recreatieve gebruik zal naar verwachting extensief zijn, ook omdat er geen wandelpad op de kade of in het natuur- en waterbergingsgebied wordt aangelegd. Ook lage aantallen recreanten kunnen echter tot verstoring leiden.

5.2.1 Verstoring in broedseizoen:

Uitgaande van de beschreven verstoringsafstanden kunnen de volgende verwachte effecten van extensief recreatief gebruik van de kaden in het broedseizoen aangegeven worden:

- Roerdomp: gelet op de variatie in verstoringsgevoeligheid en het ontbreken van een verband met recreatie als er geen moeras wordt betreden (zie eerder) is in deze beoordeling uitgegaan van een verstoringsafstand van 150 m. Bij deze afstand zal ongeveer 55 ha moeras en water tot 80 cm diepte minder of niet geschikt worden als leefgebied. Het resterende deel zal naar verwachting geschikt zijn voor 1-2 broedparen. Oppervlakte ongestoord broedbiotoop blijft voor meer dan 2 broedparen aanwezig.
- Porseleinhoen: bij een verstoringsafstand van 100 m (worst case) zal circa 25 ha moeras minder tot niet geschikt worden. Het resterende deel zal naar verwachting geschikt zijn voor circa 3-5 broedparen.
- Rietzanger: de verstoringsafstand van 100 m (worst case) leidt ertoe dat circa 50 ha moeras en kruidenrijke ruigte minder tot niet geschikt wordt. Het resterende gebied zal voor een groot aantal rietzangers geschikt blijven.

5.2.2 Verstoring buiten het broedseizoen:

Betreding van moerasvegetaties buiten het broedseizoen kan leiden tot verstoring van de in het moeras overwinterende roerdomp, ervan uitgaande dat het rietmoeras ook broedbiotoop is/wordt van roerdomp. Betreding van moeras is voor de meeste recreanten echter verre van aantrekkelijk en zal zich naar verwachting niet of nauwelijks voordoen. Bovendien zal in het winterhalfjaar het hele gebied meebewegen met de boezem waardoor nagenoeg het hele gebied binnen de kaden niet meer toegankelijk zal zijn. De waterstand is ten opzichte van de zomersituatie dan circa 0,60-0,70 m verhoogd. Verstoring van roerdomp in het winterhalfjaar is derhalve niet aan de orde.

6 **Conclusie**

Binnen Natura 2000-gebied

Inrichting van natuur- en waterbergingsgebied Tusschenwater en het recreatieve medegebruik leidt binnen de grens van het Natura 2000-gebied op de broedvogels roerdomp, porseleinhoen en rietzanger niet tot een negatief effect. Significant negatieve effecten kunnen met zekerheid worden uitgesloten.

Buiten Natura 2000-gebied (plangebied Tusschenwater)

Het plangebied voor de natuur- en waterberging Tusschenwater is in de huidige situatie geen leefgebied van roerdomp en porseleinhoen, en in beperkte mate in sommige jaren van rietzanger. Geschikt leefgebied ontbreekt voor roerdomp en porseleinhoen of is beperkt aanwezig voor rietzanger. Het plangebied ligt op ongeveer een afstand van 1000-1500 m van de grens van Natura 2000 Zuidlaardermeergebied.

In de nieuwe situatie waarbij het plangebied wordt ingericht als zomerpolder, neemt de geschiktheid voor roerdomp, porseleinhoen en rietzanger toe.

Recreatief medegebruik is in de broedperiode beperkt tot de kade die rond het boezemgebied ligt. De centraal door het gebied lopende fiets- en wandelpaden zijn in die periode dan afgesloten. Als gevolg van extensief recreatief medegebruik van de kade zal er in het broedseizoen in de randen sprake kunnen zijn van verstoring. De oppervlakte geschikt leefgebied voor genoemde vogels neemt daardoor in het broedseizoen enigszins af.

Het inrichtingsplan en het toekomstige beheer voorziet in recreatieve zonerings naar plaats en tijd en het beperkt faciliteren van de toegankelijkheid van het natuurgebied buiten het broedseizoen (toegangssluizen in raster). Daarmee wordt bereikt dat de ecologische functionaliteit en natuurbeleving is gewaarborgd en de mate van verstoring beperkt wordt.

Het plangebied blijft bij het voorgestelde recreatieve medegebruik geschikt voor 1-2 broedparen roerdomp, 3-5 broedparen porseleinhoen en meerdere broedparen rietzangers. Het plangebied maakt weliswaar geen deel uit van het Natura 2000-gebied, maar ligt er wel zo dichtbij dat uitwisseling van soorten kan plaats vinden. De inrichting van Tusschenwater zal zodoende naar verwachting een positieve bijdrage leveren aan de instandhoudingsdoelen van roerdomp, porseleinhoen en rietzanger in Natura 2000 Zuidlaardermeergebied.

Verder zal de inrichting van het plangebied leiden tot een verschuiving in broedvogelsoorten en aantallen. Soorten van agrarisch beheerd gebied zullen afnemen of verdwijnen. Het plangebied zal geschikt worden voor vestiging of uitbreiding van kritische broedvogels van nat en vochtig halfnatuurlijk grasland, open water/beek, moeras en moerasbos. De gewenste EHS-doelen ten aanzien van broedvogels worden op deze wijze gerealiseerd.